

Cito Taal voor kleuters

Analyse doelen Jonge kind

slo

Maart 2013

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2013 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

SLO

Afdeling: Primair Onderwijs & Kenniscentrum Leermiddelen

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 664

Internet: www.slo.nl & www.leermiddelenplein.nl

E-mail: so-po@slo.nl & leermiddelenplein@slo.nl

CITO Taal voor kleuters

DEEL1: ACHTERGRONDGEGEVENS

Titel	<i>Cito Taal voor kleuters</i>
Auteurs	Nienke Lansink
Uitgever	Cito
Jaar van uitgave	2009
Doelgroep	Leerlingen in de groepen 1 en 2 van de basisschool.
Samenstelling van het instrument	Leerkrachten map met handleiding, opgavenboekjes (groep 1 en groep 2), kopieerbare registratieformulieren en een inhoudsverantwoording. Ook is er een digitale versie van de toets in twee vormen (standaardversie en adaptieve toets). De toets is COTAN goedgekeurd. Er is ook een wetenschappelijke verantwoording beschikbaar via de toetswijzer.
Doorgaande lijn	De toets <i>Taal voor kleuters</i> volgt op de toets <i>Taal voor peuters</i> en is een onderdeel van het Cito Leerlingvolgsysteem dat doorloopt tot en met groep 8. Voor dezelfde doelgroep is ook de toets <i>Rekenen voor kleuters</i> ontwikkeld. Voor groep 2-3 is als aanvullend instrument het <i>Screeningsinstrument beginnende geletterdheid</i> leverbaar.
Geanalyseerde onderdelen	Handleiding, toetsmateriaal (oefenboekje, opgavenboekje groep 1, opgavenboekje groep 2, voorleesbladen) en inhoudsverantwoording.
Uitgangspunten en doelstellingen van het instrument	“Met de toetsen <i>Taal voor kleuters</i> van het LOVS kunt u het niveau van de taalontwikkeling en beginnende geletterdheid van leerlingen in groep 1 en 2 vaststellen. De taalontwikkeling en het leren lezen zijn twee hoofddoelstellingen van het basisonderwijs. ” "De scores van een leerling op verschillende toetsen, op verschillende momenten, kunnen onderling vergeleken worden. De ontwikkeling kan daardoor over de leerjaren heen gevolgd worden. Mede op basis van de toetsresultaten kunt u het onderwijs zowel op groeps- als op schoolniveau volgen en evalueren en zo nagaan of u school beantwoordt aan de doelstelling die u nastreeft.”
Korte beschrijving van visie op <u>het jonge kind</u> zoals aangegeven in het instrument/ de methode	“De toetsen <i>Taal voor kleuters</i> brengen de algemene taalvaardigheid van jonge kinderen in beeld. De ontwikkeling van taal en de ontwikkeling van de geletterdheid lopen parallel. Hoe beter de taal ontwikkeld is, hoe gemakkelijker het leren lezen zal verlopen. En hoe beter de ontwikkeling tot geletterdheid is verlopen, hoe gemakkelijker het kind de techniek van het leren lezen zal beheersen. Een goede taalontwikkeling is een randvoorwaarde voor de ontwikkeling op andere gebieden. De taalvaardigheid van een kind heeft grote invloed op de mate waarin een kind succes zal hebben in het onderwijs en later op de plaats die het kind in de maatschappij zal innemen.”
Inhoud	Methodeonafhankelijke en genormeerde toets taal voor taal met afzonderlijke toetsen voor groep 1 en 2. De toetsresultaten geven aan in welke mate leerlingen de aangeboden taalvaardigheden beheersen en deze ook in andere, voor hen soms nieuwe situaties, kunnen toepassen. In de toetsen zijn twee onderdelen te onderscheiden, namelijk het conceptueel bewustzijn (passieve woordenschat en kritisch luisteren) en het taalbewustzijn (klank en rijm, eerste en laatste woord horen, auditieve

	<p>synthese en schriftoriëntatie). Er zijn afzonderlijke toetsboekjes voor groep 1 en 2. Bij de 48 opgaven voor groep 1 ligt het accent op conceptuele taken. Bij groep 2 (60 opgaven) komen ook opdrachten rond taalbewustzijn aan de orde.</p> <p>De toetsen bestaan uit meerkeuze-opgaven met drie of vier getekende antwoordalternatieven in kleur waarvan één van de alternatieven het antwoord op de vraag het beste weergeeft.</p> <p>De handleiding gaat in op: de inhoud van toets <i>Taal voor kleuters</i>, de wijze van afname, de registratie en interpretatie van toetsresultaten op individueel, groeps- en schoolniveau. Tevens wordt beschreven hoe de toetsen voor speciale leerlingen en in het speciaal basisonderwijs gebruikt kunnen worden.</p> <p>Bij het hoofdstuk registratieformulieren staan de leerlingrapporten, groepsrapporten en een groepsoverzicht. Alles wordt gegeven voor de verschillende afnameperioden en op twee registratiewijzen, afhankelijk van de keuze van de school. Ook is er een alternatief leerlingrapport, gericht op het speciaal basisonderwijs.</p> <p>De inhoudsverantwoording bestaat uit een beschrijving van de inhoud van de toets <i>Taal voor kleuters</i>, een beschrijving van de opgaven in de toets, een overzicht van de tussendoelen, een begrippenkader en een verdeling van de opgaven over de categorieën. Tevens is er een literatuuroverzicht te vinden.</p>
Aspecten taalontwikkeling	In de toets komen de volgende taalaspecten aan de orde: passieve woordenschat (koppelen van begrip aan een persoon, voorwerp, handeling of situatie); definitievaardigheid (koppelen van een omschrijving aan een persoon of een voorwerp); kritisch luisteren (beschrijvende zin, kort verhaal en kort verhaal met vraag); klank en rijm (herkennen beginklank woord; herkennen eindrijm); onthouden welke woord als eerst of laatste woord wordt uitgesproken; auditieve synthese; schriftoriëntatie (visuele aspecten van de taal en algemene kennis over boeken).
Aspecten rekenontwikkeling	Niet van toepassing.
Aspecten sociaal-emotionele ontwikkeling	Niet van toepassing.
Werkwijze	<p>De toets wordt twee keer per jaar groepsgewijs (eventueel individueel of in kleine groepjes) afgenomen en wel halverwege en aan het einde van het schooljaar. Voor de toets start, kunnen de leerlingen eerst opgaven uit het oefenboekje maken. De leerkracht kan hiermee uitleggen wat de leerlingen moeten doen en leerlingen raken zo vertrouwd met de werkwijze. De toets bestaat uit twee delen die op twee momenten moeten worden afgenomen. Dit kan op twee dagdelen of met een tussentijdse pauze.</p> <p>De leerkracht biedt de instructie bij de opgaven mondeling aan, de leerlingen geven antwoord door een streep onder één van de afbeeldingen te zetten.</p> <p>Na de afname kijkt de leerkracht de opgavenboekjes van de kinderen na en markeert ieder fout antwoord. De resultaten worden vervolgens verwerkt tot</p>

	<p>enkele rapporten die met elkaar een beeld geven van het niveau van iedere leerling afzonderlijk en van de groep als geheel. De toetsresultaten kunnen vergeleken worden met de prestaties van een landelijke vergelijkingsgroep. Op het groepsoverzicht staan de resultaten van meerdere afnamemomenten waardoor dit gebruikt kan worden als overdrachtsformulier.</p> <p>Met de digitale toets werken leerlingen zelfstandig. Ze dienen wel muisvaardig te zijn. Om te kijken of de leerlingen voldoende muisvaardig zijn, is een muismodule in het programma opgenomen.</p>
Aanwijzingen voor normering	<p>In het hoofdstuk <i>Rapportage</i> van de handleiding wordt omschreven wat dient te gebeuren met de resultaten van de kinderen na het nakijken van de opgavenboekjes. Eerst dienen de toetsscore, de vaardigheidsscore en vaardigheidsniveau te worden bepaald. De volgende stap is het invullen van het groepsrapport, gevolgd door het invullen van de leerlingrapporten en het invullen van het groepsoverzicht en een eventuele categorieënanalyse. Het hoofdstuk beschrijft iedere stap en geeft informatie over de interpretatie van de toetsresultaten.</p> <p>De categorieënanalyse kan worden uitgevoerd met het computerprogramma van LOVS en hiermee kan worden nagegaan of leerlingen op een bepaald onderdeel meer of mindere fouten maken dan op grond van hun algemene vaardigheidsniveau verwacht mag worden.</p>
Aanwijzingen voor hulp bij gesignaleerde problemen	<p>De toets <i>Taal voor kleuters</i> bevat afzonderlijke toetsen voor groep 1 en 2. De zwakke leerlingen kunnen medio groep 2 de toets voor groep 1 nog een keer maken; de goede leerlingen kunnen eind groep 1 de toets voor groep 2 maken. Ook kan in groep 1 de toets <i>Taal voor peuters</i> ingezet worden. Met de adaptieve variant van de digitale toets kan nog meer afgestemd worden op het niveau van de leerling.</p> <p>De toets onderscheidt fasen in de leerlingenzorg. De eerste fase is signaleren en bestaat uit de toetsen voor Taal voor kleuters voor groep 1 en 2, leerlingrapporten en groepsrapport en de inhoudsverantwoording. De tweede fase is analyseren en bestaat uit een categorieënanalyse, resultaten op diagnostische observatielijsten en/ of toetsen (observatieprogramma Taalplezier) en resultaten op LOVS toetsen van andere leergebieden voor groep 1 en 2. De derde stap is handelen waarbij een Hulp- en Cursorisch programma Taalplezier voor groep 1 en 2 wordt aangeboden.</p>

DEEL 2B: ANALYSE-RESULTATEN (beschrijvend)

Domein Mondelinge taalvaardigheid	
woordenschat en woordgebruik	Bij de toets wordt alleen ingegaan op de passieve woordenschat. In groep 1 vormt dit de hoofdmoot van de toets (32 van de 48 opgaven). Woorden in groep 2 zijn minder nabij en abstracter dan in groep 1. Bij het onderdeel definitievaardigheid komt het scherper worden van betekenisgrenzen aan de orde. Er worden geen uitspraken gedaan over het aantal woorden dat een kind dient te kennen.
Vloeiend en verstaanbaar spreken	Het subdomein spreken komt in de toets niet aan de orde.
Luisteren	Alle opdrachten worden mondeling aan de kinderen gesteld. Bij de opgaven moet het kind luisteren naar een korte instructie/opdracht van de leidster. Per opgave is deze beperkt tot een paar zinnen. In de toets zijn een aantal opgaven opgenomen die gericht zijn op het kritisch luisteren. De leerkracht vertelt een kort verhaal van drie tot zeven regels. De verhalen zijn in groep 2 langer en complexer dan in groep 1. Daarna stelt de leerkracht er een kort vraag over. Het gaat om hoe-wat-waarmee-vragen, denkvragen en (door de vorm van de toets) keuzevragen.
Gesprekjes voeren	Gesprekken voeren komt in de toets niet aan de orde. Het kind geeft antwoord op vragen van de leerkracht door het onderstrepen van het juiste plaatje.
Mening uiten en vragen stellen	Geen onderdeel van de toets.
Domein Ontluikende en beginnende geletterdheid	
Leesplezier	In groep 2 wordt aandacht besteed aan ontluikende en beginnende geletterdheid. Leesplezier is hier echter geen aspect van. Dit is opgenomen in het <i>Screeningsinstrument beginnende geletterdheid</i> .
Oriëntatie op boek en verhaal	Een enkele opdracht richt zich op samenhang tussen illustratie en tekst. Daarnaast moeten kinderen aangeven wat het eerste woord, het begin van de zin en de eerste of laatste letter is (schrijfrichting). De structuur van een boek, het navertellen of naspelen van een verhaal komen niet aan bod.
Oriëntatie op geschreven taal	Oriëntatie op geschreven taal komt niet aan de orde.
Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	In de toets komen opdrachten voor die gericht zijn op het herkennen van de beginklank. Ook moeten de kinderen afbeeldingen van woorden zoeken die rijmen. Daarnaast wordt het auditief geheugen getoetst (eerste/laatste woord uit reeks). Ook de auditieve synthese wordt getoetst ("waar zie je b-oe-k"). De klank-tekenkoppeling en het achterhalen van de betekenis van teksten komt niet aan de orde in deze toets. De uitgever verwijst hierbij naar het <i>Screeningsinstrument beginnende geletterdheid</i> .
Domein Taalbeschouwing	
Algemeen	Taalbeschouwing is geen onderdeel van de toets.

DEEL 2B: ANALYSE-RESULTATEN (tabel)

- = aanwezig
- ▣ = gedeeltelijk aanwezig
- = niet aanwezig
- n.v.t. = niet van toepassing

Het kind ...		
Domein Mondelinge taalvaardigheid		
Woordenschat en woordgebruik	Beheerst het Nederlandse klanksysteem.	□
	Heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 7000 woorden.	□
	Heeft een actieve woordenschat van gemiddeld 3500 woorden.	▣
	Gebruikt een nieuw geleerd woord in een andere situatie.	□
	Gebruikt steeds meer verschillende en complexere woorden.	■
	Betekenisgrenzen worden scherper.	■
	Kent het verschil tussen enkel- en meervoudsvormen en kan dit interpreteren.	■
	Begrijpt ontkenning.	□
Vloeiend en verstaanbaar vertellen	Omschrijving taalniveau.	□
	Begrijpt en gebruikt steeds meer verschillende werkwoordsvervoegingen.	□
	Kan een plotstructuur redelijk verwoorden.	□
	Maakt samengestelde zinnen.	□
	Maakt gebruik van uitbreidingen en vraaggesperken.	□
	Vertelt over gebeurtenissen in het verleden en trekt daarbij conclusies.	□
	Houdt steeds meer rekening met mentale staat van anderen.	□
	Maakt beter onderscheid tussen welk taalgebruik in verschillende situaties.	□
	Heeft nog moeite met het leggen van logische verbanden.	□
	Heeft nog veel moeite met passieve zinnen.	□
	Vertelt uitvoerig en samenhangend over wat hij gedaan of	□

Het kind ...		
	meegemaakt heeft.	
	Benoemt en beschrijft alledaagse aspecten, zoals mensen, plaatsen en dingen met gebruik van complexe zinsconstructies.	☐
	Beschrijft een aantal veel voorkomende handelingen met gebruik van complexe zinsconstructies.	☐
	Gebruikt complexe taalfuncties als redeneren en concluderen.	☐
Luisteren	Kan meervoudige instructie en mededelingen begrijpen en uitvoeren.	☒
	Luistert naar een op de leeftijd afgestemd verhaal en begrijpt het verhaal of de informatieve tekst.	☒
	Luistert naar een op de leeftijd afgestemde radio/televisiefragment/gesproken tekst op internet.	☐
	Laat zien dat hij naar een ander luistert en geeft gepaste feedback.	☐
Gesprekjes voeren	Kan op eigen initiatief een gesprek beginnen met de leerkracht en een ander kind.	☐
	Kent en handelt naar gespreksregels.	☐
	Kan op communicatief adequate wijze spontaan vertellen over onderwerpen die hem bezighouden.	☐
	Geeft gepast antwoord op vragen van de leidster of ander kind.	☒
	Hoe, waarmee, wanneer, etc. vragen.	☒
	Denkvragen.	☒
	Tegendeelvragen.	☐
	Keuzevragen (kiezen tussen meerdere en complexere situaties).	☒
	Indirecte vragen.	☐
	Reflectieve vragen.	☐
Mening uiten en vragen stellen	Kan zijn mening verwoorden, o.a. door gebruik van 'ik vind' zinnen.	☐
	Stelt vragen en gebruikt vraagzinnen om ergens meer over te weten te komen.	☐
	Kan op een gepaste wijze de hulp van anderen inroepen.	☐

Het kind ...		
Domein Ontluikende en beginnende geletterdheid		
Leesplezier	Toont zijn plezier in het voorlezen van boeken.	☐
	Leeft mee met personages in op de leeftijd afgestemde prentenboeken.	☐
	Kan uitleggen hoe een personage zich voelt.	☐
	Uit zijn gevoelens/mening over een voorgelezen verhaal of rijmpje, zoals leuk, grappig of stom.	☐
Oriëntatie op boek en verhaal	Begrijpt dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen.	☒
	Weet dat een boek gelezen wordt van voor naar achter, een bladzijde van boven naar beneden, en regels van links naar rechts	☒
	Weet dat verhalen een opbouw hebben en dat een boek een begin en einde heeft.	☐
	Weet dat de voor- en achterkant van het boek informatie over de inhoud geven.	☐
	Kan een op de leeftijd afgestemd voorgelezen verhaal navertellen, met of zonder behulp van illustraties.	☐
	Kan een voorgelezen verhaal naspelen met behulp van aanwijzingen van de leerkracht.	☐
Oriëntatie op geschreven taal	Weet dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen of leren.	☐
	Weet dat je briefjes, boeken, tijdschriften, etc. kan lezen om iets te weten te komen.	☐
	Weet dat je iets op kan schrijven (op papier of op de computer) als je iets wilt vertellen.	☐
	Weet wanneer er sprake is van 'lezen' en 'schrijven' en kan 'lezen' en 'schrijven' van elkaar onderscheiden.	☐
	Herkent en benoemt (enkele) letters, bijvoorbeeld de eigen naam.	☐
	Schrijft tekens die op letters (beginnen) te lijken.	☐
Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Kan betekenisonderscheidende klanken (fonemen) in woorden onderscheiden.	☒
	Doet mee met woord-/klankspelletjes.	☒
	Weet dat letters met klanken corresponderen.	☐

Het kind ...		
	Herkent en gebruikt rijmwoorden.	☒
	Is gemotiveerd om de betekenis van geschreven taal te achterhalen.	☐
Domein Taalbeschouwing		
Algemeen	Reflecteert op eigen taalgebruik en dat van anderen.	☐
	Verbeterd eigen taalgebruik.	☐
	Praat (in kringgesprek) over taal en praten.	☐
Reactie uitgever	<p>De opzet waarin subdoelen worden aangevinkt, suggereert een gewenste volledigheid. Dit is niet de manier waarop de vaardigheidstoetsen van het Volgstelsel zijn opgezet. Het doel is het meten van een vaardigheid als geheel en zo in een relatief korte toets-tijd met een gestandaardiseerd instrument informatie te geven over:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De ontwikkeling van een leerling ten opzichte van zichzelf. De leerkracht vergelijkt het toetsresultaat van de leerling met eerder behaalde toetsresultaten en stelt zo vast of er sprake is van groei en of deze groei voldoende is. • De ontwikkeling van een leerling ten opzichte van leeftijds- of groepsgenoten. Doordat de toetsen zijn genormeerd ziet een leerkracht in een oogopslag hoe het niveau én de groei van de leerling zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde. • Het al dan niet behalen van gesteld ontwikkelingsperspectief. De toetsen laten zien of de leerling gestelde tussen- en einddoelen zal behalen. Wanneer een leerkracht voor leerlingen met een achterstand een ontwikkelingsperspectief heeft opgesteld, vormen de toetsen een hulpmiddel om vast te stellen of de leerling nog aan de gestelde verwachting voldoet. • De vorderingen van een groep. De resultaten van groepen als geheel geven informatie over hoe de groep scoort ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Ook kunt u de resultaten van leerlingen in een groep onderling vergelijken. Deze informatie gebruikt u bijvoorbeeld bij het samenstellen van niveaugroepen. • De kwaliteit van het onderwijs op schoolniveau. Toetsresultaten laten zien hoe de ontwikkeling bij verschillende leergebieden en in verschillende groepen verloopt. Dit geeft houvast bij het evalueren van het onderwijs en het opstellen van verbeterplannen. Hebben eerdere maatregelen effect gehad? En welke groepen en vakken vragen om extra aandacht? <p>Bij de ontwikkeling van de toetsen hebben we dan ook vooral gekeken naar de vertegenwoordiging van de domeinen (in plaats van alle afzonderlijke subdoelen). Bovendien lenen niet alle subdoelen zich voor toetsing met een dergelijk instrument, zoals doelen op handelingeniveau.</p>	

